Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Е. ТАНЧЕВ
представено на 15 юли 2021 година[1]

Съединени дела C-693/19 и C-831/19

SPV Project 1503 Srl,
Dobank SpA
срещу
YB (C-693/19)
и
Banco di Desio e della Brianza SpA,
Banca di Credito Cooperativo di Carugate e Inzago Sc,
Intesa Sanpaolo SpA,
Banca Popolare di Sondrio ScpA,
Cerved Credit Management SpA
срещу
YX,
ZW (C-831/19)

(Преюдициално запитване, отправено от Tribunale di Milano (Окръжен съд Милано, Италия)

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 — Принцип на ефективност — Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз — Заповедно производство — Производства за принудително изпълнение — Заповед за изпълнение със сила на пресъдено нещо — Правомощие на националния съд по изпълнението да разгледа неравноправния характер на договорни клаузи — Принцип на силата на пресъдено нещо — Преклузивен срок“

I. Въведение

1. Тези две преюдициални запитвания, отправени от Tribunale di Milano (Окръжен съд Милано, Италия), се отнасят до тълкуването на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори[2] и

[1] Език на оригиналния: английски.

[2] ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273.

член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз („Хартата“). Те са отправени в рамките на производство по изпълнение на заповеди за изпълнение, които не са били оспорени и вследствие на това са станали окончателни.

2. Основният въпрос, повдигнат по настоящите дела, по същество е дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 и член 47 от Хартата допускат национално законодателство, което не позволява на съда по изпълнението да разглежда евентуалния неравноправен характер на клаузите на договор, който е основание за издаването на заповедта за изпълнение поради наличието на сила на пресъдено нещо, придобита от тази заповед.

3. Настоящите дела се разглеждат от Съда успоредно с три други дела (C-600/19, C-725/19 и C-869/19), по които днес представям заключения. Тези дела се основават на преюдициални запитвания от Испания и Румъния и засягат сходни и потенциално чувствителни въпроси, отнасящи се до обхвата на задължението на националния съд да разглежда служебно неравноправния характер на договорни клаузи в съответствие с практиката на Съда по тълкуването на Директива 93/13 и до връзката с някои национални процесуални принципи, включително с принципа на силата на пресъдено нещо.

4. Следователно настоящите дела предоставят на Съда възможност да развие своята практика по Директива 93/13, и по-специално да изясни някои въпроси относно принципа на силата на пресъдено нещо във връзка със съдебния контрол върху неравноправните клаузи съгласно тази директива. Настоящите дела също така повдигат въпроси относно връзката между принципа на ефективност и член 47 от Хартата в този контекст.

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

5. Член 6, параграф 1 от Директива 93/13, гласи:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

6. Член 7, параграф 1 от Директива 93/13, гласи:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Б. Италианското право

7. Decreto Legislativo N. 206 recante Codice del Consumo (Законодателен декрет № 206 относно Кодекса за потреблението) от 6 септември 2005 г. (Редовна притурка към GURI, бр. 235 от 8 октомври 2005 г.) („Кодексът за защита на потребителите“) транспонира Директива 93/13 в италианското законодателство.

8. Член 633 от Codice di procedura civile („Граждански процесуален кодекс“) гласи:

„По искане на кредитора на парична сума или определено количество заместими вещи или на получателя на доставка на конкретна стока компетентният съдия издава заповед за изпълнение или доставка:

(1) Ако претендираното право е подкрепено с писмени доказателства;

[…]“.

9. Член 641 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„Ако условията, предвидени в член 633, са изпълнени, съдията нарежда на длъжника с мотивирана заповед, която следва да бъде издадена в срок от тридесет дни след подаване на заявлението, да плати сумата или да предаде поисканите стоки или количество стоки, или, в последния случай, сумата, предвидена в член 639, в срок от четиридесет дни, с изричното уведомление, че лицето може в същия срок да подаде възражение в съответствие с разпоредбите на следващите членове, а при липса на възражение ще се извърши принудително изпълнение.

[…]“.

10. Член 647 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„Ако в предвидения срок не е подадено възражение или ако ответникът не предприел правни действия, съдията, издал заповедта, по искане, дори устно, на заявителя, обявява влизането ѝ в сила. В първия случай съдията трябва да разпореди ново връчване на заповедта, когато се установи или изглежда вероятно ответникът да не е бил уведомен за заповедта.

Когато заповедта е обявена за влязла в сила в съответствие с настоящия член, възражение вече не може да бъде подавано или поддържано, при спазване на разпоредбите на член 650, а внесеното обезпечение се освобождава“.

11. Член 650 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„Длъжникът може да подаде възражение дори след изтичане на срока, определен в заповедта, ако докаже, че не му е била надлежно връчена, непреодолими непредвидени обстоятелства или сила.

[…]

Възражение не се допуска след изтичане на десетдневен срок от първото изпълнително действие“.

12. Член 2909 от Codice civile („Граждански кодекс“) предвижда:

„Констатациите, които се съдържат в съдебен акт със сила на пресъдено нещо, имат действие по отношение на страните, на техните наследници и правоприемници“.

III. Фактите, главното производство и преюдициалните въпроси

A. Дело C-693/19, SPV Project 1503 и др.

13. Съгласно акта за преюдициално запитване YB в качеството на потребител сключва с Findomestic Banca SpA три договора за заем на обща стойност 18 200 EUR. Впоследствие това дружество прехвърля вземането си на Activa Factor SpA, което от своя страна прехвърля това вземане на SPV Project 1503 Srl („SPV“). Съгласно клаузите на тези договори, в случай на забава за плащане, се предвижда плащането на неустойка и на мораторна лихва.

14. С решение от 10 юли 2012 г. компетентният съд издава заповед за изпълнение срещу YB на стойност 16 290,52 EUR за сумите, дължими по договорите за заем, ведно с лихви за забава в съответствие с тези клаузи. YB не възразява срещу заповедта за изпълнение, поради което същата става окончателна.

15. Впоследствие SPV връчва на YB съобщение за запор от 21 септември 2016 г. върху вземания на YB от трети лица в размер на 31 332 EUR, включващи 16 290,52 EUR главница и 13 539,27 EUR лихва съгласно заповедта за изпълнение, като остатъкът се състои от разходи и такси.

16. След това SPV и друг кредитор започват изпълнително производство срещу YB пред запитващата юрисдикция.

17. В хода на това производство запитващата юрисдикция счита, че клаузата относно определянето на размера на мораторната лихва, която е над 14 % на годишна база, би могло да се счита за неравноправна. Тя разпорежда на SPV да представи договорите за заем, въз основа на които е издадена заповедта за изпълнение, и поканва YB да направи волеизявление дали възнамерява да се позове на неравноправния характер на клаузите относно мораторните лихви, при чието евентуално установяване би могло да се намали вземането на SPV. В отговор YB се позовава на неравноправния характер на клаузата, отнасяща се до определянето на размера на мораторната лихва. Запитващата юрисдикция отбелязва възможността служебно да разгледа неравноправния характер на тази клауза и насрочва съдебно заседание, за да даде възможност на страните да изложат становищата си по този въпрос. В това отношение SPV твърди, наред с другото, че силата на пресъдено нещо, придобита от заповедта за изпълнение, не може да бъде преодоляна.

18. Запитващата юрисдикция обяснява, че съгласно практиката на Corte Suprema di cassazione (Върховен касационен съд, Италия) принципът на силата на пресъдено нещо обхваща не само постановяването на решението, но и основанията, които, макар и имплицитно, съставляват неговата логическа и правна основа. Този подход се прилага и по

отношение на заповед за изпълнение във връзка с парична сума, която, ако не бъде оспорена, става окончателна не само по отношение на предявеното вземане, но и на основанието за него, като по този начин се изключва всяко по-нататъшно разглеждане на причините, изложени в подкрепа на съответното заявление. Така принципът, който произтича от националната съдебна практика, наречен „имплицитна сила на пресъдено нещо“, се основава на довода, че ако съдът се е произнесъл по определен въпрос, той е разгледал всички останали въпроси, считани за предварителни спрямо изрично решения въпрос, и е установил, че те не препятстват неговото произнасяне.

19. Запитващата юрисдикция посочва, че както в случая, след като се снабди със заповед за изпълнение, кредиторът може чрез връчване на запорно съобщение да започне изпълнително производство, известно в националното законодателство като производство за принудително изпълнение, и в случай на изпълнение срещу трети лица да осъществи принудителното изпълнение на основание на заповедта за изпълнение като изпълнително основание за вземанията, които длъжникът има към тях. В производството по принудително изпълнение съдът разполага с правомощия служебно да проверява наличието на изпълнително основание и правилното определяне на размера на вземането, но това не се разпростира по отношение на присъщото съдържание на основанието.

20. Запитващата юрисдикция се съмнява дали клаузите за определяне на размера на мораторната лихва и предвиждащи неустойка са в съответствие с Кодекса за потреблението и с Директива 93/13. Според запитващата юрисдикция издалият заповедта за изпълнение съд не е разгледал евентуалния неравноправен характер на посочените клаузи. Въпреки това съгласно националното законодателство, тъй като YB не е оспорил заповедта, тя е станала окончателна и въпросът дали клаузите в договорите за заем са неравноправни попада под действието на имплицитната сила на пресъдено нещо. Оттук следва, че запитващата юрисдикция като съд по изпълнението не може да се произнесе, че клаузите са неравноправни, тъй като съгласно националната правна уредба няма възможност да оценява съдържанието на заповедта за изпълнение, която е придобила сила на пресъдено нещо.

21. Запитващата юрисдикция отбелязва, че съгласно практиката на Съда по Директива 93/13 принципът на силата на пресъдено нещо може да не се съблюдава при определени условия. Вследствие на това запитващата юрисдикция иска да установи дали необходимостта от замяна на формалното равновесие между страните по договора с действително равновесие, което възстановява равенството между тях, позволява на съда по изпълнението да информира потребителя за евентуалния неравноправен характер на договорните клаузи, който не е изрично изключен от окончателната заповед, и ако потребителят желае да се позове на неравноправния характер на тези клаузи — дали може същият съд да извърши такава проверка, тъй като в противен случай може да се стигне до непълна и недостатъчна защита на потребителя. Запитващата юрисдикция отбелязва, че що се отнася до член 47 от Хартата, инициативата на съда да информира потребителя за възможно нарушение на правилата за защита на потребителите не подкопава неговата безпристрастност и че Съдът отдава особено значение на тази разпоредба от гледна точка на ефективността на правата, произтичащи от Директива 93/13.

22. При тези обстоятелства Tribunale di Milano (Окръжен съд Милано) решава да спре главното производство и да отправи до Съда следния преюдициален въпрос:

„Допускат ли членове 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО и член 47 [от Хартата] и при какви условия национална правна уредба като посочената, която не позволява на съда по изпълнението да извърши присъщ контрол на влязло в сила изпълнително основание, и която не позволява на посочения съд, в случай на волеизявление на потребителя, че желае да се позове на неравноправния характер на клауза от договора, въз основа на която е формирано изпълнителното основание, да преодолее последиците от имплицитната сила на пресъдено нещо?“.

Б. Дело C-831/19, Banco di Desio e della Brianza и други

23. Съгласно акта за преюдициално запитване на 18 ноември 2005 г. Banco di Desio e della Brianza SpA („BDB“) сключва с YX и ZW договори за поръчителство за обезпечаване на заемите, взети от търговско дружество Bimecar Trade Srl.

24. На 20 декември 2012 г. Tribunale di Monza (Окръжен съд Монца, Италия) издава заповед за изпълнение в полза на BDB, включително срещу YX и ZW. Тази заповед не е оспорена и става окончателна.

25. Впоследствие BDB започва изпълнително производство пред Tribunale di Milano (Окръжен съд Милано), насочено върху имущество, всяка половина от което е собственост съответно на съпрузите YX и на ZW. Bimecar Trade и други кредитори на YX и ZW встъпват в това производство.

26. YX и ZW се явяват в производството по принудително изпълнение. По искане на запитващата юрисдикция BDB представя договорите за поръчителство. Запитващата юрисдикция счита, че докато качеството на потребител на YX е изключено, тъй като той е законен представител на Bimecar Trade и притежава 51 % от дружествения капитал в него, ZW може да се квалифицира като потребител, тъй като тя е притежавала 22 % от капитала на това дружество и не се установява да е заемала отговорна длъжност в него. За да докаже качеството си на потребител, ZW представя акта за прехвърляне от 29 януари 2013 г., с който става съдружник в Bimecar Trade, заедно с документи, потвърждаващи, че е била служител на друго дружество от 1976 г. ZW прави и волеизявление относно намерението си да се позове на неравноправния характер на редица клаузи, съдържащи се в договорите, сключени с всички кредитори, на основание на Кодекса за потреблението. BDB и останалите кредитори твърдят по-специално че ZW няма качеството на потребител и силата на пресъдено нещо, придобита от заповедта за изпълнение, не може да бъде преодоляна.

27. Запитващата юрисдикция обяснява по сходен начин както по дело C-693/19, че съгласно националното законодателство и съдебна практика имплицитната сила на пресъдено нещо се основава на логиката, че когато съдът се е произнесъл по определен въпрос, той няма как да не е разрешил всички други въпроси, предхождащи изрично решения, и този подход се прилага относно заповедите за изпълнение. След като се снабди с такава заповед, кредиторът започва изпълнително производство и насочвайки принудителното изпълнение върху определено имущество както в случая, въз основа на тази заповедта като изпълнително основание той връчва запорно съобщение, с което осъществява принудително изпълнение върху имущество, собственост на длъжника.

28. Запитващата юрисдикция посочва, че тъй като ZW може да се счита за потребител, тя изпитва съмнения дали клаузата, съдържаща се в договора за поръчителство между BDB и ZW, определяща съд териториално компетентен съд извън местоживеенето на потребителя, е в съответствие с Кодекса за потреблението и с Директива 93/13. Тъй като ZW не оспорва заповедта за изпълнение, същата придобива сила на пресъдено нещо и въпросът дали клаузите на договора за поръчителство са неравноправни попада под действието на имплицитната сила на пресъдено нещо. Макар че кредиторите твърдят, че запитващата юрисдикция няма право да проверява дали тези клаузи са неравноправни, особено в светлината на решение от 6 октомври 2009 г., Asturcom Telecomunicaciones[3], запитващата юрисдикция иска да установи дали това решение е приложимо предвид разликите между съответните национални системи и обстоятелствата по настоящото дело.

29. В това отношение запитващата юрисдикция посочва, че ZW е имала активна роля в изпълнителното производство и при издаване на заповедта за изпълнение практиката на Съда[4], установяваща критериите за окачествяване като потребител на поръчител като ZW, не е съществувала. Също така съдебната практика на Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) все още не е възприела подобен подход[5], а към съответния момент изключва възможността физическо лице, действащо като поръчител на търговско дружество, да е действало в качеството на потребител[6]. Следователно ZW не е имала възможност да посочи във възражение срещу заповедта за изпълнение, че клаузите са неравноправни, тъй като това е било възможно едва след започване на изпълнителното производство, когато тази заповед вече не е можела да бъде отменена съгласно националното законодателство. Запитващата юрисдикция иска да установи дали при това положение националното законодателство прави невъзможно или прекомерно трудно за потребителите да упражняват правата, предоставени по Директива 93/13.

30. Запитващата юрисдикция отбелязва, че в решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus[7], Съдът изключва възможността за преодоляване на имплицитната сила на пресъдено нещо, но все още не е разглеждал съвместимостта на имплицитната сила на пресъдено нещо с членове 6 и 7 от Директива 93/13 и член 47 от Хартата. Според запитващата юрисдикция има вероятност при издаването на заповедта за изпълнение съдът да не е разгледал неравноправния характер на договорните клаузи, тъй като е била изключена възможността ZW да бъде окачествена като потребител. Поради това запитващата юрисдикция си задава въпроса дали членове 6 и 7 от Директива 93/13 и член 47 от Хартата допускат имплицитната сила на пресъдено нещо да бъде преодоляна, ако същата води до лишаване на потребителя от право на ефективно средство за правна защита и от права, произтичащи от тази директива.

[3] C-40/08, EU:C:2009:615.

[4] В това отношение запитващата юрисдикция посочва определения от 19 ноември 2015 г., Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772), и от 14 септември 2016 г., Dumitraş (C-534/15, EU:C:2016:700).

[5] В това отношение запитващата юрисдикция посочва решение от 13 декември 2018 г. (№ 32225).

[6] Запитващата юрисдикция посочва по-специално решения от 13 май 2005 г. (№ 10107) и от 9 август 2016 г. (№ 16827).

[7] C-421/14, EU:C:2017:60 („решение Banco Primus“).

31. При тези обстоятелства Tribunale di Milano (Окръжен съд Милано) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„а) Допускат ли членове 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО във връзка с член 47 от [Хартата] и при какви условия национална правна уредба като посочената, която не позволява на съда по изпълнението да извърши присъщ контрол на влязло в сила изпълнително основание, когато потребителят, след като установи положението си (като това установяване преди това е било изключено в развиващата се съдебна практика), изисква да се извърши такъв контрол?

б) Допускат ли членове 6 и 7 от Директива 93/13/ЕИО във връзка с член 47 от [Хартата] и при какви условия национална правна уредба, която предвид имплицитната сила на пресъдено нещо, че не е налице неравноправност на договорна клауза, е пречка съдът по изпълнението, който трябва да се произнесе по възражение на потребителя срещу изпълнението, да констатира такава неравноправност и може ли да се счита, че е налице такава пречка, включително когато във връзка с развиващата се съдебна практика, действаща към момента на формиране на силата на пресъдено нещо, не е била позволена преценка за неравноправност на клаузата, тъй като поръчителят не може да бъде квалифициран като потребител?“.

IV. Производството пред Съда

32. Пред Съда писмени становища по дело C-693/19 представят испанското, италианското и унгарското правителство и Комисията, а по дело C-831/19 — BDB, ZW[8], испанското и италианското правителство и Комисията.

33. На 27 юли 2021 г. е проведено общо съдебно заседание по двете дела, в хода на което BDB, ZW, германското, испанското и италианското правителство и Комисията представят устни становища.

V. Кратко изложение на становищата на страните

34. BDB поддържа, че въпросът по дело C-831/19 е недопустим, тъй като ZW няма качеството потребител и следователно Директива 93/13 не е приложима. Във всеки случай то твърди, че решението относно действителността на договорните клаузи е станало окончателно, без ZW да е възразила или да се е позовала на качеството на потребител. Съгласно практиката на Съда, силата на пресъдено нещо не може да бъде преодоляна дори при нарушения на правото на Съюза и, както то подчертава в съдебното заседание, защитата, предоставена на потребителите с Директива 93/13, няма превес над правната сигурност.

35. ZW твърди, че по дело C-831/19 е видно, че тя има качеството потребител съгласно Директива 93/13. ZW обяснява, че не е подала възражение срещу заповедта за изпълнение поради националната съдебна практика, която изключва качеството потребител за лица в нейното положение, но която впоследствие се променя в съответствие с практиката на Съда. Както твърди ZW в съдебното заседание, да се отрече възможността съдът по

[8] Отбелязвам, че YX представя писмено становище в интерес на ZW.

изпълнението да контролира клаузи, чийто неравноправен характер не е бил разгледан при издаване на заповедта, би лишило потребителите от ефективна защита съгласно Директива 93/13.

36. Германското правителство твърди, че разделението на задачите между съда, решаващ делото по същество, и съда по изпълнението, се основава на принципа на национална процесуална автономия, а Директива 93/13 не изисква преразглеждане по същество в изпълнителното производство, стига първото производство да осигурява на потребителя достатъчна възможност за защита на правата, предоставени от Директива 93/13. По този начин, ако националната система предвижда съдебен контрол на неравноправните клаузи на етапа на заповедта за изпълнение, както изглежда е по настоящите дела, не е необходима втора проверка на етапа на принудителното изпълнение.

37. Испанското правителство твърди, че членове 6 и 7 от Директива 93/13 допускат разглежданото национално законодателство. По отношение на неравноправните клаузи правният ред на Съюза не изисква националният съд да разглежда без ограничение във времето иска, по който е постановен окончателен съдебен акт, който се прилага, когато потребителят не е използвал своевременно средствата за правна защита, предвидени в националното право, а възможността за контрол на неравноправни клаузи извън предвидената за тази цел процедура води до загуба на ефективност на изпълнителното производство. Както то твърди в съдебното заседание, принципът на ефективност изисква националното законодателство да бъде анализирано от гледна точка на националната процесуална система като цяло и, противно на това, което твърди Комисията, настоящите дела се отнасят до силата на пресъдено нещо. То добавя, че що се отнася до дело C-831/19, фактът, че когато заповедта за изпълнение е придобила сила на пресъдено нещо, Съдът все още не се е произнесъл относно критериите, по които даден поръчител може да бъде считан за потребител, не променя неговата позиция.

38. Италианското правителство твърди, че членове 6 и 7 от Директива 93/13 допускат разглежданото национално законодателство. Настоящите дела се различават от предходната практика на Съда и това законодателство зачита принципа на равностойност, тъй като съдът по изпълнението не може да преразглежда служебно условията за издаване на заповед за изпълнение със сила на пресъдено нещо дори когато това се отнася до възможно нарушаване на императивни разпоредби. Както подчертава в съдебното заседание, съдът, който издава заповедта, може служебно да разглежда неравноправния характер на договорните клаузи, а на потребителя се предоставят средства за правна защита, за да се предотврати обвързването му с такива клаузи, но ако съдът не е направил това и потребителят не е използвал такива средства за правна защита, съдът по изпълнението не може да избегне изпълнението на акта, който се основава на заповедта; този акт имплицитно изключва неравноправния характер на договорните клаузи, тъй като в противен случай той не би могъл да бъде постановен. Противно на позицията на Комисията по дело C-693/19, каквато и да е причината за недействителност на клаузата, на която се основава правото на кредитора, от момента на установяването на това право, макар и имплицитно, с акт, ползващ се със сила на пресъдено нещо, недействителността вече не може да бъде установявана от съда, който трябва да го приведе в изпълнение, което се отнася и за случаите, свързани с прекомерно високи лихви. То добавя, че по отношение на дело C-831/19 е без значение това, че съдебната практика на Съюза и националната съдебна практика, признаващи на поръчителя качеството на потребител, не е съществувала в момента на постановяване на акта относно заповедта, щом като съдът е имал възможността да се възползва от производството за преюдициално запитване.

39. Унгарското правителство поддържа, че що се отнася до дело C-693/19, членове 6 и 7 от Директива 93/13 и член 47 от Хартата допускат разглежданото национално законодателство. То твърди, че силата на пресъдено нещо, придобита при липса на възражение от страна на длъжника, не може да бъде пренебрегвана, а да се даде възможност на съда по изпълнението да контролира неравноправния характер на клаузите на договора, на който се основава заповедта за изпълнение, би обезсмислило заповедното производство.

40. Комисията твърди, че що се отнася до дело C-693/19, член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат разглежданото национално законодателство, при условие че то позволява на съда да провери дали клауза, отнасяща се до плащането на лихви в случай на неизпълнение или забава на изпълнението на договорно задължение, е евентуално неравноправна и съответно да не я прилага. Това изискване е налице, ако то дава възможност да се установи несъществуването в правния мир на изпълнително основание само по отношение на вземането за лихви или ако позволява на съда да ограничи изпълнението при присъждането на суми до вземанията, произтичащи от отпадането на лихвите, считани за прекомерни. Ако обаче посоченото законодателство трябва да се тълкува в смисъл, че не позволява на съда да установи съществуването на неравноправни клаузи, то би било в противоречие с членове 6 и 7 от Директива 93/13, разглеждани в светлината на принципа на ефективност. Тя твърди, че силата на пресъдено нещо не обхваща заповед за изпълнение за лихви по вземане, ако процентът е необосновано висок[9] и ако съдът по изпълнението разполага с правомощието да провери дали изпълнението се осъществява по силата на годно основание, в съответствие с принципа на равностойност това правомощие включва и възможността за преценка относно липсата на нарушаване на императивни норми като член 6, параграф 1 от Директива 93/13.

41. Комисията твърди, че що се отнася до дело C-831/19, на двата въпроса следва да се отговори заедно в смисъл, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат разглежданото национално законодателство, при условие че то дава възможност на съда по изпълнението да провери дали дадена клауза е неравноправна и съответно да не я прилага. В противен случай това законодателство няма да е в съответствие с посочените разпоредби, разглеждани в светлината на принципа на ефективност. Според нея договорите, сключени със ZW, попадат в приложното поле на Директива 93/13 и късното установяване от страна на ZW, че има качеството на потребител, не е от значение. В този случай, както и по дело C-693/19, член 47 от Хартата следва да се разглежда като разпоредба, в светлината на която трябва да се тълкува член 7, параграф 1 от Директива 93/13, а окончателният характер на заповедта за изпълнение произтича от предвидения преклузивен срок, а не от силата на пресъдено нещо. Тя твърди, че служебната проверка на неравноправните клаузи трябва да бъде предмет на изрична и надлежно обоснована преценка от националния съд. Както подчертава в съдебното заседание, съдилищата, които са издали заповедите по настоящите дела, не са преценили неравноправния характер на договорните клаузи, но не е достатъчно да има възможност за такава преценка; съдът трябва и да се възползва от нея.

[9] В това отношение Комисията се позовава на определение от 1 март 2019 г. на Tribunale di Macerata (Окръжен съд Мачерата, Италия).

VI. Анализ

42. С въпроса си по дело C-693/19, който по същество съответства на първия въпрос по дело C-831/19, запитващата юрисдикция по същество пита Съда дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 и член 47 от Хартата допускат национално законодателство, което не позволява на съд по изпълнението да проверява съдържанието на заповед за изпълнение, която е придобила сила на пресъдено нещо, и да отменя действието на имплицитната сила на пресъдено нещо, когато потребителят е изразил намерение да се позове на неравноправния характер на договорна клауза, въз основа на която е била издадена съответната заповед.

43. С втория си въпрос по дело C-831/19 запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 и член 47 от Хартата допускат национално законодателство, което по силата на имплицитната сила на пресъдено нещо не позволява на съда по изпълнението, сезиран с възражение срещу принудителното изпълнение от потребителя, да разглежда неравноправния характер на договорни клаузи, като се има предвид, че съгласно националното законодателство, действащо към момента на формиране на силата на пресъдено нещо, преценката за неравноправния характер на клаузите е била изключена, тъй като не е можело да се счита, че поръчителят има качеството на потребител.

44. Както е видно от акта за преюдициално запитване и от становището на италианското правителство, тези два въпроса произтичат от съдържащите се в италианското законодателство процесуални разпоредби относно изпълнението на заповеди за изпълнение, според които заповед, която формира основанието за последващо изпълнително производство и запор на активи от кредиторите, става окончателна и придобива сила на пресъдено нещо, тъй като потребителят като длъжник не е възразил срещу нея в определения срок. В случай на неоспорена заповед за изпълнение се счита, че неравноправният характер на клаузите на договора, въз основа на който е издадена тази заповед, попада под действието на имплицитната сила на пресъдено нещо, тоест на сила на пресъдено нещо по подразбиране. Освен това националното законодателство предвижда, че съдът, който издава заповедта, може да разгледа служебно евентуалната неравноправност на договорните клаузи и ако потребителят направи възражение, съдът, който се произнася по това възражение, може също така служебно да упражни контрол над неравноправния характер на тези клаузи. Изглежда обаче безспорно, че по настоящите дела съдилищата са издали заповеди за изпълнение, които не са оспорени от потребителите, без на този етап да има данни за каквато и да е проверка относно наличието на неравноправни клаузи.

45. Поради това според мен на тези два въпроса може да се отговори общо, тъй като са свързани с един и същ основен аспект, а именно съответствието с правото на Съюза на национално законодателство, което не допуска неравноправният характер на клаузите на договора, въз основа на който е издадена заповед за изпълнение, да бъде проверяван от съда по изпълнението поради имплицитната сила на пресъдено нещо, придобита от тази заповед.

46. За да отговоря на тези въпроси, първо ще разгледам доводите на BDB относно допустимостта на въпроса по дело C-831/19 (раздел А). По същността на дела C-693/19 и C-831/19, на следващо място ще изложа някои предварителни съображения относно късното установяване на качеството на потребител от страна на ZW по дело C-831/19 и

евентуалната релевантност на член 47 от Хартата в тази връзка (раздел Б). След това ще разгледам практиката на Съда по отношение на служебния контрол на неравноправните клаузи от националните съдилища съгласно Директива 93/13 (раздел В) и прилагането на принципите, развити в тази съдебна практика, към обстоятелствата по настоящите дела (раздел Г).

47. Въз основа на този анализ стигам до заключението, че въпросът по дело C-831/19 е допустим и член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 в светлината на принципа на ефективност не допускат национално законодателство като разглежданото.

А. По допустимостта на преюдициалния въпрос по дело C-831/19

48. Съгласно доводите, приведени от BDB, въпросът, поставен по дело C-831/19, е недопустим, тъй като ZW няма качеството на потребител, което води до неприложимост на Директива 93/13.

49. Считам, че тези доводи трябва да бъдат отхвърлени.

50. Очевидно е, че запитващата юрисдикция може да определи ZW като потребител в светлината на практиката на Съда.

51. Следва да се припомни, както е посочено в десето съображение от Директива 93/13, че еднаквите правила относно неравноправните клаузи се прилагат за „всички договори“, сключени между потребители и продавачи или доставчици, както са дефинирани съответно в член 2, букви б) и в) от посочената директива [10]. Съгласно член 2, буква б) от нея „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на посочената директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата или нейната търговска или професионална дейност [11]. Следователно Директива 93/13 дефинира договорите, към които се прилага, като се позовава на качеството на страните по договора [12]. Широката дефиниция на понятието „потребител“ позволява да се осигури защитата, предоставена от Директива 93/13, на всички физически лица, които се намират в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика [13].

52. В тази връзка в определения от 19 ноември 2015 г., Tarcău [14], и от 14 септември 2016 г., Dumitraş [15], Съдът постановява, че Директива 93/13 е приложима към договор за поръчителство, сключен между физическо лице и кредитна институция с цел обезпечаване на договорни задължения на търговско дружество към тази институция по договор за кредит, когато това лице е действало поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност, и няма връзка от функционално естество с това дружество. Следователно националният съд, вземайки предвид всички обстоятелства и доказателства, трябва да установи дали това лице е участвало поради интереси, които са в

[10] Вж. решение от 30 май 2013 г., Asbeek Brusse и De Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, т. 29), и определение от 27 април 2017 г., Bachman (C-535/16, непубликувано, EC:C:2017:321, т. 32).

[11] Вж. решения от 2 април 2020 г., Condominio di Milano, via Meda (C-329/19, EU:C:2020:263, т. 24), и от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 70).

[12] Вж. решения от 30 май 2013 г., Asbeek Brusse и De Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, т. 30), и от 3 септември 2015 г., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, т. 17).

[13] Вж. Решение от 21 март 2019 г., Pouvin и Dijoux (C-590/17, EU:C:2019:232, т. 28).

[14] C-74/15, EU:C:2015:772, и по-конкретно точки 26—30.

[15] C-534/15, EU:C:2016:700, и по-конкретно точки 31—34.

рамките на неговата търговска или професионална дейност или поради функционални връзки, които то има с това дружество, например като директор или поради значително дялово участие, или поради интереси от частно естество.

53. По разглежданото дело, както посочва запитващата юрисдикция, ZW може да се счита за потребител, доколкото към момента на сключване на договорите за поръчителство с BDB и другите кредитори ZW е действала извън своята професионална дейност и не е имала функционални връзки с Bimecar Trade. Всъщност запитващата юрисдикция посочва, че видно от документите, представени от ZW в изпълнителното производство, упоменати в точка 26 от настоящото заключение, ZW придобива 22 % от капитала на Bimecar Trade на 31 януари 2013 г., докато договорите за поръчителство между ZW и всички кредитори са от по-ранна дата, а заповедта за изпълнение, с която се снабдява BDB, също предхожда придобиването на дела от ZW. Освен това според запитващата юрисдикция ZW е свързана с друго дружество по силата на трудово правоотношение от 1976 г. насам и, когато са сключени договорите за поръчителство, ZW не е заемала никаква управленска длъжност в Bimecar Trade.

54. Следователно би трябвало да се счита, стига това да бъде потвърдено от запитващата юрисдикция, че ZW има качеството на потребител съгласно Директива 93/13 и следователно тази директива е приложима в главното производство.

55. Поради това моето становище е, че въпросът, отправен по дело C-831/19, е допустим.

Б. Предварителни бележки

1. Късното установяване на качеството „потребител“ по дело C-831/19

56. Отбелязвам, че във втория въпрос по дело C-831/19 има допълнителен елемент, който произтича от факта, че когато заповедта за изпълнение, по която е образувано изпълнително производство, придобива сила на пресъдено нещо, ZW, в качеството на поръчител, очевидно не е можела да знае за положението си на потребител и затова не е била в състояние да се позове на неравноправността на договорните клаузи в срока за подаване на възражение срещу заповедта. В това отношение фактът, посочен от запитващата юрисдикция и ZW (вж. т. 29 и 35 от настоящото заключение), че съдебната практика на Съюза и националната съдебна практика, признаваща поръчителите за потребители по смисъла на Директива 93/13, все още не е съществувала към момента, в който заповедта за изпълнение е издадена и потребителят е можел да направи възражение срещу нея, според мен не е релевантен в случая.

57. От трайно установената практика на Съда (вж. т. 63 от настоящото заключение) следва, че Директива 93/13 изисква служебно преразглеждане на неравноправните клаузи от национален съд и, както посочва Комисията, искането на една от страните, например на потребителя, само по себе си не може да замести съдебния контрол върху неравноправните клаузи съгласно тази директива. Всъщност късното установяване от потребителя на неговото качество лежи в основата на мотивите в практиката на Съда във връзка с това задължение. Освен това, както посочват испанското и италианското правителство и Комисията, Директива 93/13, и по-специално десето съображение от нея, съдържа ясни индикации, че тя се прилага за „всички договори“ (вж. т. 51 от настоящото

заключение) и не е имало никаква пречка за проверка на неравноправния характер на договорните клаузи от компетентния съд, който е можел да отправи преюдициално запитване.

2. Евентуалната релевантност на член 47 от Хартата

58. С поставените въпроси запитващата юрисдикция също иска да установи дали разглежданото национално законодателство е в съответствие с член 47 от Хартата. Следва да се припомни, че тази разпоредба, която препотвърждава принципа на ефективна съдебна защита, прогласява в полза на всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, правото на ефективни правни средства за защита пред съд [16]. Няма спор относно приложимостта на член 47 от Хартата по разглежданите дела. Според мен, както посочва Италианската република, разглежданото национално законодателство попада в приложното поле на Директива 93/13 и поради това с него се прилага правото на Съюза по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата [17].

59. Отбелязвам, че в практиката на Съда по Директива 93/13 съществува особена връзка между член 47 от Хартата и принципа на ефективност, който също съдържа задължение за държавите членки да осигурят съдебна защита на правата, произтичащи от правото на Съюза (вж. т. 65 от настоящото заключение) [18]. В това отношение Съдът е постановил, че задължението на държавите членки да осигурят ефективността на правата, които произтичат за лицата от Директива 93/13, предполага изискване за ефективна съдебна защита, закрепено и в член 47 от Хартата, който се прилага по-специално при определянето на процесуалните правила, приложими във връзка с искове за защита на такива права [19].

60. Освен това, както показва досегашната практика на Съда по Директива 93/13, член 47 от Хартата изглежда до голяма степен изпълнява спомагателна или допълваща роля по отношение принципа на ефективност във връзка с оценката за съвместимост на националните процесуални разпоредби с изискванията на тази директива. Например, в този контекст до прилагането на член 47 от Хартата се прибягва по въпроси, свързани с достъпа до ефективни правни средства за защита, за да могат страните да упражняват правата си по Директива 93/13 [20], както и по въпроси, свързани със справедливия съдебен процес, като зачитане на принципите на равни процесуални възможности на страните и audi alteram partem в рамките на съдопроизводство, в което се оспорва законността на клаузи с оглед на тази директива [21].

[16] Вж. решение от 20 април 2021 г., Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, т. 40).

[17] Вж. в това отношение решение от 10 септември 2014 г., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, т. 47); вж. също заключението на генералния адвокат Szpunar по дело Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, т. 83 и 84).

[18] Вж. в тази връзка заключението на генералния адвокат Szpunar по Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, т. 85—97). Вж. също например *Van Duin*, A. Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC. — Journal of European Consumer and Market Law, vol. 6, 2017, 190—198.

[19] Вж. решение от 10 юни 2021 г., VB и др. (C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 29).

[20] Вж. по-специално решения от 14 март 2013 г., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, по-специално т. 59), от 10 септември 2014 г., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, по-специално т. 45, 47 и 66), и от 21 декември 2016 г., Biuro podróży 'Partner' (C-119/15, EU:C:2016:987, т. 23—47); срв. решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, т. 36—57).

[21] Вж. по-специално решения от 21 февруари 2013 г., Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, т. 29—36), от 17 юли 2014 г., Sánchez Morcillo и Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, т. 21—51), и от 29 април 2021 г., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, т. 91—99); срв. определение от 16 юли 2015 г., Sánchez Morcillo и Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, т. 23—50).

61. По настоящите дела, както посочва италианското правителство, е безспорно, че на страните е предоставен достъп до ефективни правни средства за защита, които им позволяват да отстояват правата си по Директива 93/13. Освен това, както посочва Комисията, въпросите се отнасят не до безпристрастността на съда по изпълнението [22], а до възможността този съд да се произнася по неравноправния характер на договорни клаузи, за които би могло да се счита, че има имплицитно произнасяне със съдебен акт, придобил сила на пресъдено нещо. Затова при тези обстоятелства, независимо от зачитането на член 47 от Хартата, когато това е оправдано, следва да се приеме, че делата се съсредоточават около член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани с оглед на принципа на ефективност.

B. Релевантната практика на Съда относно служебната проверка на неравноправни клаузи от националните съдилища

62. Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 налага на държавите членки да определят изискването, че неравноправните клаузи, включени в потребителските договори, не са обвързващи за потребителя [23]. Член 7, параграф 1 от тази директива, във връзка с двадесет и четвърто съображение от нея, задължава държавите членки да предвидят подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в потребителските договори [24]. Макар по тези разпоредби да съществува обширна съдебна практика, ще очертая приложимите принципи, установени от нея, отнасящи се до наличието и обхвата на задължението на националния съд да проверява служебно неравноправния характер на договорните клаузи, които според мен са най-релевантни за анализа на настоящите дела.

1. Съществуването на задължение на националния съд за служебен контрол

63. Според установената съдебна практика въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента си на информираност, което води до това потребителят да приема условията, установени предварително от продавача или доставчика, без да може да повлияе на съдържанието им [25]. За да се осигури защитата, която се цели с Директива 93/13, неравноправното положение на потребителя спрямо продавача или доставчика може да се компенсира само с положителна и външна по отношение на самите страни по договора намеса [26]. Поради това, с оглед на характера и значимостта на обществения интерес, на

[22] Следва да се отбележи, че не се установява сами по себе си служебното разглеждане на евентуалната неравноправност на договорни клаузи и информирането на потребителя за възможността да се позове на своите права по Директива 93/13 да накърняват безпристрастността на съда, тъй като съдът не „взема страна“, а изпълнява функции, които са му възложени съгласно националното право и законодателството на Съюза. Вж. в това отношение *Beka*, A. The Active Role of Courts in Consumer Litigation: Applying EU Law of the National Courts' Own Motion. Intersentia, 2018, 140—141.

[23] Вж. решение от 27 януари 2021 г., Dexia Nederland (C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68, т. 57). Вж. също двадесет и първо съображение от Директива 93/13. Както Съдът е приел, член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е императивна разпоредба, с която се цели замяната на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях. Вж. решение от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 24).

[24] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 52).

[25] Вж. решения от 27 юни 2000 г. Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 25), и от 26 март 2019 г., Abanca Corporación Bancaria и Bankia (C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 49).

[26] Вж. решения от 9 ноември 2010 г., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, т. 48), и от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 25).

който се основава защитата, гарантирана от Директива 93/13 на потребителите, националният съд е длъжен служебно да преценява неравноправния характер на договорните клаузи и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика, когато разполага с необходимите за това правни и фактически данни [27].

2. Обхват на задължението на националния съд за служебен контрол

64. Отново съгласно установената съдебна практика Директива 93/13 задължава държавите членки да предвидят механизъм, който да гарантира, че всяка договорна клауза, която не е индивидуално договорена, подлежи на контрол, за да се определи дали тя е неравноправна [28]. Съдът също така подчертава, че специфичните характеристики на съдебното производство между продавача или доставчика и потребителя по националното право, не може да представляват фактор, който би могъл да засегне правната защита, от която се ползват потребителите съгласно Директива 93/13 [29].

65. Макар и Съдът да е дал съобразени с изискванията на член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 насоки в различни отношения за това по какъв начин националният съд трябва да осигури защитата на правата, които потребителите черпят от тази директива, това не променя факта, че при липсата на хармонизация в рамките на Съюза, правилата, уреждащи производствата за проверка на неравноправния характер на договорна клауза, се уреждат във вътрешното право на държавите членки, при условие че те не са по-неблагоприятни от правилата, които уреждат подобни вътрешни положения (принцип на еквивалентност) и не правят невъзможно или прекомерно трудно упражняването на права, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност) [30].

66. Що се отнася до принципа на ефективност, Съдът е приел, че винаги когато се поставя въпросът дали национална процесуална норма прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, анализът трябва да държи сметка за мястото на тази норма с оглед на цялото производство, за неговото развитие и за неговите особености, разглеждани като цяло, заедно, където е необходимо, с принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като например принципа на гарантиране на правото на защита, принципа на правната сигурност и правилното протичане на производството [31]. В тази връзка Съдът счита, че при спазването на този принцип не може да се стига до това съдът изцяло да компенсира пълната пасивност в процеса от страна на потребителя [32].

67. По-специално Съдът е постановил, че ефективна защита на правата, предоставени с Директива 93/13 на потребителя, може да бъде гарантирана само при условие че системата на националното процесуално право позволява в рамките на заповедното производство или на това по изпълнението на заповед за изпълнение да се извърши служебен контрол относно евентуално неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в разглеждания

[27] Вж. решения от 4 юни 2009 г., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 31 и 32), и от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 37).

[28] Вж. решение от 3 март 2020 г., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, т. 44).

[29] Вж. решение от 21 април 2016 г., Radlinger и Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, т. 50).

[30] Вж. решение от 26 юни 2019 г., Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, т. 45 и 46).

[31] Вж. решение от 22 април 2021 г., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, т. 53).

[32] Вж. решение от 1 октомври 2015 г., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, т. 62).

договор [33]. По този начин, когато не е предвидено, че националният съд извършва служебен контрол за евентуални неравноправни клаузи на етапа на принудителното изпълнение на заповедта за изпълнение, се приема, че националната правна уредба засяга ефективността на защитата, предоставена с Директива 93/13, когато не предвижда такъв контрол на етапа на издаването на заповедта за изпълнение или когато предвижда такъв контрол едва на етапа на възражението срещу издадената заповед, ако съществува немалък риск потребителите да не подадат изискваното възражение [34]. Следователно Директива 93/13 не допуска национална правна уредба, която позволява да се издаде заповед за изпълнение, без в нито един момент от производството потребителят да разполага с гаранция, че ще бъде осъществен съдебен контрол за липсата на неравноправна клауза в съответния договор [35].

68. Освен това Съдът приема, че защитата на потребителите не е абсолютна и че правото на Съюза не налага на националната юрисдикция да не прилага вътрешните процесуалноправни норми, които по-специално придават на дадено решение сила на пресъдено нещо, дори ако това би позволило да се отстрани допуснато с въпросното решение нарушение на разпоредба от Директива 93/13, независимо от естеството на това нарушение [36]. Всъщност Съдът подчертава значението както за правния ред на Съюза, така и за националните правни системи, на принципа на силата на пресъдено нещо и че за да се гарантира стабилността на правото и на правоотношенията, както и доброто правораздаване, е необходимо съдебните решения, които са станали окончателни след изчерпване на наличните способи за защита или след изтичане на предвидените за тази защита срокове, да не могат повече да бъдат оспорвани [37]. По същия начин, в интерес на правната сигурност съвместимо с правото на Съюза е определянето на разумни преклузивни срокове за оспорване [38]. При все това националното право не трябва да накърнява същността на правото на потребителите по член 6, параграф 1 от Директива 93/13 да не бъдат обвързвани от неравноправни клаузи [39].

69. Следва да се отбележи, че в решение от 6 октомври 2009 г., Asturcom Telecomunicaciones [40], Съдът постановява по-специално че национални разпоредби, които налагат двумесечен срок, с изтичането на който при липса на иск за отмяна арбитражното решение става окончателно и следователно започва да се ползва със сила на пресъдено нещо, са в съответствие с принципа на ефективност, като отбелязва, че този принцип не може да се разпростре до степен да компенсира изцяло пълната процесуална пасивност на потребителя, който не е предприел никакви процесуални действия, за да потърси правата си.

70. За разлика от това, в решение от 18 февруари 2016 г., Finanmadrid EFC [41], Съдът се произнася, че национално законодателство, уреждащо принципа на пресъдено нещо в заповедното производство, не е в съответствие с принципа на ефективност, като се има предвид, че решението на органа за приключване на заповедното производство придобива сила на пресъдено нещо (res judicata), което прави невъзможен контрола за наличието на

33 Вж. решение от 13 септември 2018 г., Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, т. 44).

34 Вж. решение от 20 септември 2018 г., Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 46 и т. 2 от диспозитива).

35 Вж. решение от 20 септември 2018 г. Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 49).

36 Вж. решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 68).

37 Вж. решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 46).

38 Вж. решение от 22 ноември 2021 г., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, т. 57).

39 Вж. решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 71).

40 C-40/08, EU:C:2009:615, точки 34—48.

41 C-49/14, EU:C:2016:98, точки 45—55.

неравноправни договорни клаузи на стадия на изпълнението само поради факта че потребителят не е възразил срещу заповедта в предвидения срок и е съществувал немалък риск да не го направи.

71. Следва също така да се изясни, че в решение Banco Primus[42], което се разполага в контекста на възражение срещу принудителното изпълнение върху ипотекиран имот, подадено от потребителя, Съдът приема, че Директива 93/13 допуска национална правна уредба, която забранява на съда служебно да преразглежда неравноправни клаузи, когато вече окончателно е установена законосъобразността на всички клаузи в договора с оглед на посочената директива с влязло в сила решение. Според Съда обаче, когато са налице една или няколко клаузи, чийто твърдян неравноправен характер все още не е разгледан при предходен съдебен контрол върху договора, приключил с влязло в сила решение, Директива 93/13 изисква националната юрисдикция, редовно сезирана от потребител чрез насрещно възражение, да разгледа по искане на страните или служебно, когато разполага с необходимите за тази цел данни от фактическа и правна страна, твърдения неравноправен характер на договорните клаузи. При липса на такъв контрол защитата на потребителите съгласно тази директива би била непълна и недостатъчна.

72. Следователно, видно от изложената съдебна практика, Директива 93/13 не изисква от държавите членки да приемат определена процесуална система за съдебен контрол на неравноправните клаузи, при условие че изпълняват задълженията си съгласно правото на Съюза, включително принципите за равностойност и ефективност, и съответно гарантират извършването на проверка от националния съд на неравноправния характер на всяка договорна клауза, независимо от вида производство. Трябва да има служебен контрол или от първия съд в производството, или от втория съд, независимо дали е сезиран с изпълнението или по същество, който контрол може да бъде иницииран от потребителя, стига да няма значителен риск, че конкретният процесуален способ няма да бъде използван от потребителя, с което да отпадне възможността за съдебен контрол на неравноправните клаузи в съответствие с Директива 93/13.

73. Освен това съгласно практиката на Съда защитата на потребителите не е абсолютна, но не е абсолютен и принципът на силата на пресъдено нещо. Както е видно от съдебните решения, посочени в точки 69—71 от настоящото заключение, Съдът възприема балансиран подход по отношение взаимодействието между националните разпоредби относно силата на пресъдено нещо и изискванията на Директива 93/13, като същевременно гарантира, че тези правила няма да отслабят системата за защита на потребителите, установена с тази директива. По-специално, макар че решение Banco Primus не разглежда пряко имплицитната сила на пресъдено нещо, акцентът на Съда върху необходимостта от окончателна преценка на неравноправността на договорните клаузи в рамките на решени със сила на пресъдено нещо, подкрепя становището, че национално законодателство като разглежданото е в противоречие с Директива 93/13. Ще се върна към това решение на по-късен етап в анализа (вж. т. 81 от настоящото заключение).

74. В светлината на тези принципи, установени в практиката на Съда, следва да се разгледат обстоятелствата по настоящите дела.

[42] Вж. решение от 26 януари 2017 г. (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 49—54).

Г. Прилагане на принципите, развити в практиката на Съда, към обстоятелствата по настоящите дела

75. Следва да се припомнят точки 42 и 44 от настоящото заключение, от които е видно, че разглежданото по настоящите дела национално законодателство предвижда, че в производството по изпълнение на заповеди за изпълнение, които не са били оспорени и следователно са придобили сила на пресъдено нещо, на съда по изпълнението не е разрешено да проверява съдържанието на заповедта за изпълнение, както и да разглежда, служебно или по искане на потребителя, неравноправния характер на договорните клаузи поради наличието на имплицитна сила на пресъдено нещо, придобита от тази заповед.

76. Преди всичко следва да се отбележи, че противно на изложените от Комисията доводи, че проблемът по настоящите дела е свързан с преклузивен срок, а не с принципа на силата на пресъдено нещо, видно от актовете за преюдициално запитване, запитващата юрисдикция счита, че заповедите за изпълнение, във връзка с които е образувано изпълнително производство, имат сила на пресъдено нещо. Според трайно установената съдебна практика единствено националният съд е компетентен да тълкува и прилага националното право [43].

77. Освен това изглежда, че по настоящите дела няма основание за съмнения по отношение на принципа на равностойност. Ясно е, както посочва италианското правителство, че националното законодателство не позволява на съда по изпълнението да разглежда заповедта за изпълнение, която има сила на пресъдено нещо, дори ако това е свързано с евентуално нарушение на национални императивни норми (вж. т. 38 от настоящото заключение).

78. Следва също да се отбележи, че противно на твърденията на Комисията, италианското правителство отхвърля възможността по дело C-693/19 разглежданото национално законодателство да бъде тълкувано в съответствие с Директива 93/13, така че съдът по изпълнението да може да разглежда неравноправния характер на клаузата относно прекомерната лихви (вж. т. 38 и 40 от настоящото заключение). Затова този въпрос подлежи на проверка от запитващата юрисдикция в светлината на установеното в практиката на Съда изискване за тълкуване на националното право в съответствие с правото на Съюза [44].

79. Обръщайки поглед към основното питане, според мен са налице сериозни основания, произтичащи от практиката на Съда, да се приеме, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, разглеждани в светлината на принципа на ефективност, не допускат разглежданото национално законодателство.

80. В това отношение считам, че проверката относно евентуалната неравноправност на договорните клаузи съгласно Директива 93/13 трябва да бъде предмет на изрична и достатъчно мотивирана преценка от страна на националната юрисдикция. Видно от обстоятелствата по настоящите дела, при действието на разглежданото национално законодателство се счита, че въпросът относно неравноправността на договорните клаузи е решен по същество дори изобщо да не е бил предмет на обсъждане в производството пред националния съд. Според мен, както посочва Комисията, ако в акта, съдържащ заповедта за изпълнение, не са изложени мотиви във връзка с проверката на

[43] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 46).

[44] Вж. решение от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 49—51).

неравноправния характер на договорните клаузи, потребителят няма да може да разбере или да анализира мотивите на този акт или съответно да се противопостави ефективно на изпълнението. Евентуално сезираният с жалба национален съд също няма да може да се произнесе. В това отношение Съдът изяснява, че при липса на ефективен контрол върху неравноправния характер на клаузите от съответния договор не би могло да се гарантира спазването на предоставените с Директива 93/13 права [45].

81. Допълнителна подкрепа за този подход може да бъде изведена от решение Banco Primus [46]. Както е посочено в точка 71 от настоящото заключение, Съдът е установил несъвместимостта с Директива 93/13 на национално законодателство, което разпростира действието на силата на пресъдено нещо по отношение на клаузи, във връзка с които националният съд не се е произнесъл окончателно. Следователно Съдът презумира, че ако националният съд не е разгледал неравноправността на конкретно разглежданите договорни клаузи, е трудно да се приеме, че има нарушение на принципа на пресъдено нещо [47].

82. Този подход е в съзвучие и с целите на Директива 93/13 съгласно тълкуването ѝ в практиката на Съда. Следва да се припомни от точка 63 от настоящото заключение, че задължението на националния съд за служебен контрол е оправдано от естеството и значението на обществения интерес, залегнал в основата на защитата, която Директива 93/13 предоставя на потребителите. Следователно съдът по изпълнението е длъжен да осигури ефективността на тази защита, ако тя не е била осъществена на предходен етап от производството. В противен случай това задължение, възложено на националния съд съгласно Директива 93/13, би се оказало лишено от съдържание.

83. Това се потвърждава от обстоятелствата по настоящите дела, по които се установява, че не е извършен служебен контрол върху неравноправните клаузи от националния съд, издал заповедите за изпълнение. Вярно е, както посочва германското правителство, че следвайки практиката на Съда, изложена в точка 67 от настоящото заключение, от компетентността на държавите членки е да решат дали такъв контрол следва да се извърши на етапа на заповедта за изпълнение или на етапа на принудителното изпълнение на тази заповед и по Директива 93/13 няма изискване той да бъде извършван и на двата. Независимо от това, такъв контрол трябва да се извърши на единия от двата етапа. В този смисъл недопускането на първоначална преценка на неравноправните клаузи от съда по изпълнението само поради наличието на имплицитна сила на пресъдено нещо на заповедта за изпълнение, прави невъзможна проверката за неравноправност на всеки етап от производството.

84. Следва да се добави, че този подход се оказва в съответствие с практиката на Съда относно националното законодателство, уреждащо силата на пресъдено нещо извън контекста на Директива 93/13. В някои решения [48] Съдът отхвърля прекомерната защита, която силата на пресъдено нещо предоставя на окончателни решения, по начин, който в

[45] Вж. решение от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 35).

[46] Вж. решение от 26 януари 2017 г. (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 49—54).

[47] Вж. в това отношение *García-Valdecasas Dorrego*, MJ, Dialogue between the Spanish courts and the European Court of Justice regarding the judicial protection of consumers under Directive 93/13/EEC, Association of Property and Business Registrars of Spain, 2018, 98—99.

[48] Вж. по-специално решения от 3 септември 2009 г., Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506, т. 29—32), от 2 април 2020 г., CRPNPAC и Vueling Airlines (C-370/17 и C-37/18, EC:C:2020:260, т. 94—96), и от 16 юли 2020 г. UR (задължения по ДДС на адвокати) (C-424/19, EU:C:2020:581, т. 31—34).

значителна степен препятства ефективното прилагане на правото на Съюза [49]. Освен това трябва да се отбележи, че в решение от 17 октомври 2018 г., Klohn [50], Съдът посочва, че силата на пресъдено нещо обхваща само правните претенции, по които съдът се е произнесъл, и следователно тя не е пречка в рамките на последващ спор съдът да се произнесе по правни въпроси, по които няма произнасяне в това окончателно решение. По същия начин в своята практика относно прилагането на силата на пресъдено нещо в правото на Съюза Съдът е последователен, че силата на пресъдено нещо се отнася само до фактически и правни въпроси, които действително или по подразбиране са разрешени със съдебно решение [51].

85. Поради това следва да се счита, че разглежданото национално законодателство е в разрез с принципа на ефективност, тъй като прави невъзможно или прекомерно трудно гарантирането на защитата, предоставена на потребителите от Директива 93/13.

86. Поради това стигам до извода, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, тълкувани с оглед на принципа на ефективност, не допускат национално законодателство като разглежданото в главното производство.

VII. Заключение

87. С оглед на изложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставените от Tribunale di Milano (Окръжен съд Милано, Италия) въпроси, както следва:

„С оглед на принципа на ефективност член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално законодателство, което не позволява, служебно или по искане на някоя от страните, съдът по изпълнението да разгледа неравноправния характер на клаузите по договора, послужил като основание за издаването на заповед за изпълнение, придобила силата на пресъдено нещо, ако тези клаузи все още не са били предмет на изрична и достатъчно мотивирана преценка с оглед на изискванията на същата директива“.

[49] Вж. в това отношение *Turmo*, A. National Res Judicata in the European Union: Revisiting the Tension Between the Temptation of Effectiveness and the Acknowledgement of Domestic Procedural Law. — Common Market Law Review, vol. 58, 2021, 361—390, p. 375.

[50] C-167/17, EU:C:2018:833, т. 69.

[51] Вж. решения от 29 юни 2010 г. Комисия/Люксембург (C-526/08, EU:C:2010:379, т. 27), и от 31 януари 2019 г., Islamic Republic of Iran Shipping Lines и др./Съвет (C-225/17 P, EU:C:2019: 82, т. 47).